HET MAGAZINE VAN DE KONINKLIJKE VERENIGING VOOR LICHAMELIJKE OPVOEDING

LICHAMELIJKE opvoeding MAGAZINE

Extra artikel

Dit artikel is het vervolg op deel 1 in Lichamelijke Opvoeding Magazine 2

Pedagogische bekwaamheid en praktijk (2)

In het beroepsprofiel voor de LO docent staat beschreven dat pedagogische bekwaamheid één van de bekwaamheidseisen is waaraan een docent moet voldoen. Er volgt een beschrijving van wat dat betekent. Verder wordt het concreet gemaakt in een aantal aandachtspunten. In dit artikel wil ik graag voorbeelden geven van situaties uit de praktijk die de pedagogische bekwaamheid op de proef stellen in de dilemma's waar je mee te maken kan krijgen. Deel 1 is te lezen in het kvlo magazine LO 2. Dit is deel 2 op de site van de kvlo.
Tekst Maarten Massink

In deel 1 is beschreven welke dilemma's een rol spelen en waar pedagogische bekwaamheid getoond kan worden. Hierbij ging het om de dilemma's vrijheid en gebondenheid en omgaan met beoordelingen en niveauduidingen. In dit deel 2 ga ik verder met dilemma's met betrekking tot ruimte geven in groepsprocessen. Wat laat je toe en wanneer grijp je in en hoe dan. En hoe ga je om met vertrouwen

Balans morele zelfontdekking en veiligheid

Concretisering pedagogische bekwaamheid
- *observeert en draagt op een positieve manier bij aan groepsprocessen en de sociaal-emotionele, affectieve en morele ontwikkeling van zijn leerlingen;*
- *zoekt naar oplossingen bij problemen in het gedrag van leerlingen;*

Laten ontdekken van veilig groepsgedrag en veiligheid bewaken. Voorbeeld teams kiezen.

Heel belangrijk is dat de docent LO voeling houdt met de groepsprocessen en de wijze van omgaan van leerlingen met elkaar. Ook (juist!) bij het werken in groepen. Dat betekent dat je als docent bij het werken in groepen steeds overzicht houdt over de hele klas. Sommige activiteiten bij het werken in groepen vragen meer aandacht en begeleiding van de docent waardoor je meer gebonden bent aan één situatie. Bijvoorbeeld bij het vangen/hulpverlenen bij turnen. Het is goed om dan ook voeling te houden met wat er in andere groepen speelt. Soms wordt het zichtbaar in het gedrag van leerlingen en kun je meteen daarop reageren door in te grijpen, de situatie stil te leggen en te bespreken. Bijvoorbeeld tijdens een activiteit stapt een leerling

uit het spel, doet niet meer mee. Wat is er aan de hand? Voelen de anderen dit ook als hun verantwoordelijkheid? Of zien zij dit als het probleem van die leerling. Een belangrijk vraag/opdracht aan leerlingen is; *probeer zo te spelen dat anderen er ook beter van worden ('dienstbaar spelen')*. Egocentrisme en de ander vernederen past daar niet bij. Juist de ander beter maken is de definitie van 'sparren'. Dat is niet altijd makkelijk in een tijd waarin veel spelletjes op televisie en in de media gebaseerd zijn op vernederen van tegenstanders ('*no time for losers*, we are the champions'). Leerlingen hebben hier niet altijd oog voor en kunnen zich soms moeilijk inleven in leerlingen die moeite hebben met bewegen. Als LO docent is het goed hierin sturing te geven en een balans te vinden tussen overlaten aan leerlingen en ingrijpen.

Situatie stilleggen en bespreken *Foto's Anita Riemersma*

Een voorbeeld. Nog steeds merk ik dat leerlingen bij het indelen van partijen twee leerlingen willen laten 'poten' om uit te maken wie mag beginnen met om en om kiezen van een leerling. Ze hebben geen idee wat dit betekent voor degene die als laatsten overblijven. Degene die als laatste overblijven zullen (durven?) niet zo gauw aan te geven dit niet te willen, want zij hebben het vaak niet voor het zeggen. Hen een stem geven is belangrijk. Er zijn andere (talloze) manieren om partijen in te delen zodat beide ongeveer even sterk zijn. Dit bespreekbaar maken kan naar aanleiding van active reviewing. Hierbij wordt aan leerlingen een vraag gesteld over een aspect van de les qua beleving. Bijvoorbeeld: Wie heeft vaak een bal gehad? Wie voelde zich betrokken bij de activiteit? Wie voelde zich positief gecoacht door anderen? Wie heeft plezier gehad? Leerlingen laten zien door een actie (bijvoorbeeld duim omhoog, omlaag, horizontaal) of positie kiezen (ten op zicht van een lijn) hoe zij er in staan. Dit is voor iedereen zichtbaar en wellicht aanleiding voor een korte toelichting of een gesprek.

Balans vertrouwelijkheid en delen met experts

Concretisering pedagogische bekwaamheid

- *herkent culturele, seksuele en levensbeschouwelijke diversiteit en doet daar recht aan;*
- *gaat integer om met lichamelijkheid en identiteit van de leerlingen;*
- *stemt zijn pedagogisch handelen af met ouders en anderen die vanuit hun professionele verantwoordelijkheid bij de leerlingen betrokken zijn.*

Teambespreking en geheimhouding. Voorbeeld omgaan met vertrouwelijkheid van leerlingen.
In sommige gevallen geven gesprekken met een leerling, naar aanleiding van een LO les jou als LO docent vertrouwelijke informatie over die leerling. Dit kan gaan over een thuissituatie of vervelende ervaringen op school met leerlingen of docenten. Deze informatie kan variëren van oppervlakkig tot zeer intiem. Soms is het mogelijk die informatie te delen met de klas om duidelijk te maken wat een leerling meemaakt en hoe hij zich daarin voelt. Dit bespreken met de klas kan alleen na goedvinden van de leerling. Dit kunnen hele leerzame en waardevolle momenten zijn omdat het soms gaat over persoonlijke informatie waarbij de leerling aangeeft zijn kwetsbaarheid aan de klas toe te willen vertrouwen. Sommige informatie is minder of niet geschikt om te delen met de klas. Maar het is voorwaarde dit goed met de betreffende leerling af te stemmen. Wil je dit delen met de klas? Wanneer wil je dit delen met de klas? Wil je het zelf vertellen of wil je dat ik het vertel? Mogen er vragen gesteld worden of is het een mededeling?

Je kwetsbaar durven opstellen als leerling (maar ook als docent!) in een klas zegt iets over de sfeer in de klas. Je kunt als LO docent in een dilemma komen als een leerling informatie met jou wil delen maar niet

wil dat je het verder deelt met anderen. Dit kan van minder ingrijpend tot zeer ingrijpend zijn. In sommige gevallen is het raadzaam er bij de leerling op aan te dringen deze informatie te delen met anderen (ouders, of vertrouwenspersonen). Bij sommige informatie is het nodig dit als docent wel te delen met andere specialisten (binnen of buiten de school) en hier de betreffende leerling ook over in te lichten. Dit zijn vaak ingrijpende emotionele momenten, vooral als het om informatie gaat waar je als docent alleen geen hulp of oplossing kunt bieden.

In dit verband is er in ons vak soms meer aanleiding voor vertrouwelijk gesprekken en informatie dan bij andere vakken. Hierover staat in het beroepsprofiel het volgende:

> *In de lessen lichamelijke opvoeding speelt het omgaan met lichamelijkheid een dominante rol. Hierin verschilt lichamelijke opvoeding van andere vakken. De lichamelijke aanraking, het zich meten met anderen, de zichtbaarheid van lukken en mislukken, het verkennen van eigen en andermans grenzen resulteren in een specifiek omgangspatroon. Dit vereist van de leraar lichamelijke opvoeding een specifieke verantwoordelijkheid en specifieke bekwaamheden.*

Ervaring, timing en continuïteit

Het vinden van de juiste balans is een kwestie van ervaring en leren door vallen en opstaan. Het is goed in de opleiding hier aandacht aan te besteden. Maar je leert het door meters te maken. Het is niet alleen nodig te weten hoe te handelen maar vooral op welk moment. Het gaat om de timing. Dit leer je door de jaren heen.

Wat heel belangrijk hierbij is, is leerlingen goed leren kennen en een relatie met hen opbouwen . Dit kan alleen als er sprake is van continuïteit. De beste resultaten bereik je met klassen en leerlingen die je meerdere jaren mag (kan?) lesgeven. Er wordt veel geschreven en gesproken over kwaliteit en effectiviteit van lesgeven. Volgens mij speelt continuïteit een hele belangrijke rol. Zodanig zelfs dat dit een hoge prioriteit zou moeten krijgen bij het klassen verdelen en rooster maken. Er zijn natuurlijk uitzonderingen, en sommige klassen (en docenten) zijn gebaat bij een verandering en een docentenwissel. Maar als er een goede klik is tussen klas en docent is het veel inspanning waard deze relatie voor te zetten en verder uit te bouwen zodat de pedagogische bekwaamheid van de docent maximaal benut kan worden.

Vooral in deze tijd komt het steeds vaker naar voren dat zelfs bij zorg en hulpverlening (probleem-) leerlingen steeds meer met wisselende begeleiders te maken krijgen. Ook in het onderwijs (po en vo) zijn er vaak docentenwissels. En ook zijn er steeds meer leerlingen die weinig continuïteit in hun huiselijke situatie ervaren. Het is een goede zaak als leerlingen en docenten de kans krijgen een relatie op te bouwen waarin beiden zich thuis en gekend voelen.

Jong leren volleyballen *Foto Anita Riemersma*

In dit kader is de trend met school steeds vaker buiten school sportactiviteiten te doen en trainers van sportverenigingen LO les te laten geven op school interessant. Dit is alleen te verdedigen als dit met mate gebeurt als aspect van sportoriëntatie waarin de LO docent de leiding heeft en zijn pedagogische bekwaamheid niet op een zijspoor komt te staan.

Contact: m.massink1@upcmail.nl

Kernwoorden: pedagogische bekwaamheid, beroepsprofiel docent LO